

James Kennedy

Over de opkomst van Trump en het falen van de elite

Sinds 20 januari heeft Amerika een nieuwe president, Donald Trump. Zijn verkiezing kwam voor velen als een donderslag bij heldere hemel. Niemand had gedacht dat deze buitenstaander president van de Verenigde Staten kon worden. Hoe kunnen we Trumps opkomst verklaren? Welke rol speelt het populisme? Wat voor president zal hij zijn en wat betekent zijn presidentschap voor Nederland en Europa? We spraken met historicus James Kennedy.

Matthijs Wieldraaijer
is redacteur van Kleio.

Waarom kwam de overwinning van Donald Trump voor zo veel mensen als een verrassing?

Ik denk dat men te veel naar de peilingen heeft gekeken. Die peilingen hadden te weinig rekening gehouden met een grote groep mensen die niet naar waarheid vertelden op wie zij gingen stemmen. Daarom zaten zij ernaast. Ook hebben veel mensen Trump onderschat. Zij hielden het niet voor mogelijk dat zo'n onzinnig persoon president van de Verenigde Staten zou kunnen worden; er is onvoldoende rekening gehouden met zijn overwinning. Aan de andere kant moeten we ook niet vergeten dat wanneer de opkomst van de Clinton-achterban in de steden Detroit (Michigan), Philadelphia (Pennsylvania) en Milwaukee (Wisconsin) hoger was geweest, Hillary Clinton president was geweest. Met 100.000 stemmen meer in drie staten hadden we nu een andere president gehad.

In deze staten, de Midwest, waar je zelf ook vandaan komt, is het alweer even geleden dat een Republikeinse presidentskandidaat won. Hoe verklaar je deze 'swing'?

Te weinig mensen voelden zich aangesproken door de boodschap van Hillary Clinton. Men zag niet hoe zij iets voor hen kon betekenen. Maar je kunt ook stellen dat de overwinning van Trump een opstand is geweest tegen zowel de Republikeinse als de Democratische Partij. Want ook van de Republikeinse Partij werd weinig goeds meer verwacht.

Er was dus een buitenstaander voor nodig om deze kiezers aan te spreken?

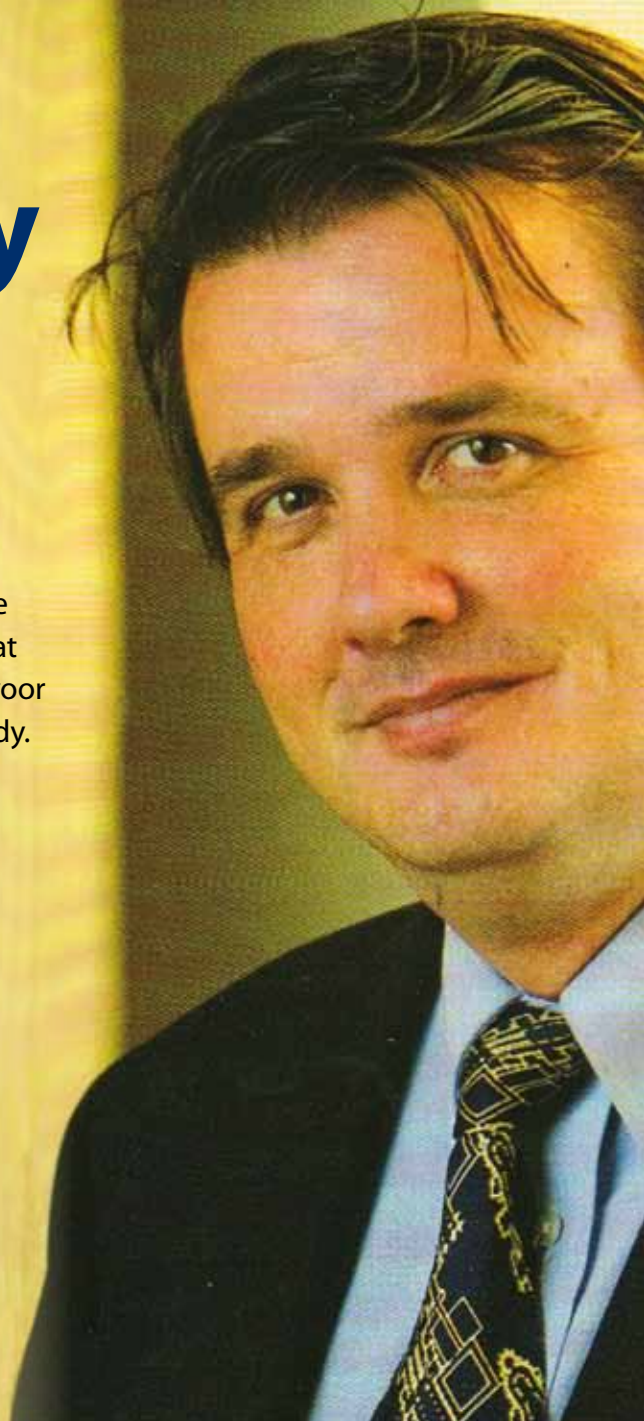
Ja. Tijdens de voorverkiezingen werd het establishment van de Republikeinse Partij verworpen en tijdens de algemene presidentsverkiezingen waren we getuige van de verwerping van het establishment van de Democratische Partij. Een proteststem in beide gevallen.

Wat verwacht je van Trump als president?

Trump heeft inmiddels circa twaalfhonderd verkiezingsbeloften gedaan. Het is onmogelijk die allemaal na te komen. In algemene zin belooft hij dat het allemaal beter wordt onder zijn presidentschap. Het is maar afwachten of dat gaat lukken. Maar verder moeten we erkennen dat we weinig zicht hebben op wat hij gaat doen als president.

Toch heeft Trump forse uitspraken gedaan over bijvoorbeeld immigratie en islam. Kunnen we in dat opzicht een radicale president verwachten?

Ja, daar heeft hij forse uitspraken over gedaan. Maar over deze punten zegt hij nu vrij weinig. Dus wat is radicaal? Hij zal onderdelen van zijn voorgenomen beleid gaan uitvoeren, vermoed ik. Maar of de soep echt zo heet gegeten wordt, weten we niet. Het gevaar is denk ik niet zozeer dat hij een radicale agenda uit gaat voeren, maar dat we te maken hebben met iemand die onberekenbaar is.

Wat bedoel je daarmee?

Voor Trump zijn drie dingen van groot belang. Ten eerste vindt hij het belangrijk wat de media van hem vinden. Dus als die kritiek op hem leveren, gaat hij er tegenin en daar kan hij vervolgens eindeloos mee bezig zijn. Ten tweede vindt hij het heel belangrijk dat iedereen hem aardig vindt. En ten derde wil hij vooruitgang boeken. Dat laatste gaat misschien spannend worden: is alles wat hij wil wettig en zullen instanties hem begrenzen wanneer dat niet het geval is? Verder is Trump iemand die zwalkt. Hij reageert voortdurend op wat hem ter ore komt of wat hij ziet. Het is de vraag of een dergelijke president een voorspelbaar en standvastig beleid zal voeren.

Trump's verkiezing wordt gezien als een overwinning van het populisme. Hoe kunnen we de opkomst van dit populisme verklaren?

Veel mensen die op Trump gestemd hebben, denken dat politici hun belangen en hun waarden niet hoog op de agenda hebben staan. Zij hebben het idee dat politici weinig voor hen doen en hen zelfs verachten.

Mensen hebben dus goede redenen om ontevreden te zijn?

Ja, ze hebben daar een reden voor. Als je ziet dat bijvoorbeeld sinds de jaren negentig de lonen niet omhoog zijn gegaan. Lonen stagneren, zeker in Amerika. Het wordt sinds 2016 wel weer een beetje ingehaald, maar dat is pas heel recent. Men heeft het idee dat een kleine groep rijken het goed voor elkaar heeft, maar dat de gewone man niet heeft geprofiteerd van de globaliserende economie. Daarnaast voerden de Democraten een in cultureel opzicht progressieve agenda. Zij zien zichzelf als vooruitstrevend en lijken van mening te zijn dat iedereen hun progressieve waarden moet aannemen, moet slikken. Daar komt bij dat Amerika een land is waar we duidelijk raciale en etnische verschuivingen kunnen waarnemen. Iets wat te maken heeft met migratiestromen, maar ook zonder migratie verkleurt Amerika.

In de Amerikaanse geschiedenis is er vaker sprake geweest van 'nativisme' en immigratiebeperkingen. Klopt het beeld van de Verenigde Staten als het immigratieland bij uitstek nog wel?

Amerika heeft heel lang een open immigratiebeleid gehad. Maar in de jaren twintig van de twintigste eeuw werden de grenzen plotseling dichtgegooid. Men vond dat Amerika te gastvrij was geweest. Van de migranten die binnen waren gekomen, had men niet meer het idee dat zij een goede bijdrage aan de samenleving zouden leveren. In die tijd was ook de economie in het slop geraakt. Vandaar dat men de grenzen sloot. In de jaren zestig en zeventig werden de grenzen weer opengegooid. In dat opzicht kun je spreken van golfbewegingen. Het heeft ook te maken met de conjunctuur van de economie. In de jaren negentig, toen het economisch goed ging

in Amerika, sprak niemand over immigratie. Zelfs Republikeinen hadden veel waardering voor de goedkope arbeid die van elders kwam. De anti-immigratiestandpunten van de Republikeinse Partij zijn echt iets van de laatste vijf jaar.

In Europa speelt de discussie over immigratie en integratie al iets langer. Is deze discussie overgewaaid naar de Verenigde Staten? Of is het een interne politieke discussie in Amerika met een eigen dynamiek?

Meer dan in Europa beschouwen mensen in de Verenigde Staten immigratie zonder meer als een goede zaak. In dat opzicht is het niet verwonderlijk dat deze discussie in Amerika later wordt gevoerd dan in Europa. Ik denk dat de immigratiediscussie in Amerika veroorzaakt is door de recente economische crisis. De negatieve ontwikkeling van de lonen leidde ertoe dat mensen de oorzaak zochten in globalisering en migratie. Toch is deze voorstelling niet altijd terecht. We weten bijvoorbeeld dat de migratiestroom uit Mexico sinds 2008 vrijwel nul is. Er zijn meer Mexicanen huiswaarts gekeerd de laatste jaren, dan dat ze naar Amerika zijn vertrokken. Eigenlijk is immigratie op dit moment niet echt een probleem in de Verenigde Staten. In dat opzicht loopt de publieke opinie achter op de feiten.

'Je kunt stellen dat de overwinning van Trump een opstand is geweest tegen zowel de Republikeinse als de Democratische Partij'

Denk je dat Trump's presidentschap een steun zal zijn voor populist in Nederland en Europa?

Ja. Overigens ben ik niet iemand die het populisme per se als iets slechts ziet. Uitgangspunt van het populisme is namelijk dat wanneer het volk regeert er betere tijden aanbreken. Dat is natuurlijk een simplistische voorstelling van zaken en zo werkt het in de praktijk helemaal niet. Maar het idee om een politieke agenda op te stellen die in dienst staat van gewone mensen vind ik sympathiek. We hebben politici nodig die zich afvragen wat goed is voor gewone mensen.

En daar falen de politieke elites in?

Ik denk het wel. Het is natuurlijk ook heel moeilijk. Want wie is die gewone man dan? Hoe behartig ik zijn belangen? Maar je hebt in Nederland wel een bevolkingsgroep, zeg maar Jan Modaal, die de klappen heeft opgevangen en waarvoor de politiek structureel iets moet doen om hen te helpen. Het is noodzakelijk oog te hebben voor de zorgen van deze mensen zonder hen voortdurend bang te maken. Een dergelijk populisme is helemaal niet zo erg. ■